

Toimittaja Aapo Jääskeläinen

Salaliittoteoriat on aihe, josta on keskusteltu paljon viimeisten vuosien aikana. Erityisesti koronaviruspandemia nosti monia salaliittoteorioita puheenaiheeksi. Elina Tolonen sä oot tutkinut salaliittoteoreettista ajattelua. Mitä ne salaliittoteoriat oikeastaan on?

Tutkija Elina Tolonen

Salaliittoteorialla viitataan sellaiseen uskomukseen, että jonkun tietyn kehityskulun tai tapahtuman takana olisi jonkun tahon usein tämmöinen pahantahtoinen suunnitelma. Usein se liittyy siihen, että uskotaan, että eliitit jollain tapaa keplottelee kansaa vastaan ja sitten että se suunnitelma nimenomaan on jollain tavalla sitten tän kansan edun vastainen, että se on pahan pahantahtoinen. Harvoin puhutaan salaliitto tai ei oikeastaan koskaan puhuta salaliittoteorioista, jotka olisi jotenkin hyväntahtoisia, että se on nimenomaan tällainen, niin kun paha suunnitelma.

Toimittaja Aapo Jääskeläinen

No onko nää salaliittoteoriat yleistynyt viimeisten vuosien aikana ja miksi niistä puhutaan just nyt niin paljon?

Tutkija Elina Tolonen

No mä luulen että toi koronapandemia oli juuri se sellainen keskeinen suuri tekijä, minkä takia niistä alettiin puhua niin paljon, koska koronavirukseen liittyi niin paljon niitä teorioita ja se myös synnytti sen kaltaista liikehdintää, jolla katottiin sitten että on yhteiskunnallista ikään kuin merkittävyyttä ja myös erilaisia riskejä liittyen nyt vaikkapa sitten rokotevastaisuuteen, mikä sitten kasvoi näitten salaliittoteorioiden myötä koronan aikana. Että se on varmaan ollut se syy, minkä takia 2020 luvulla sitten erityisesti alettiin niistä puhua. Ilmiönähän se ei ole millään tavalla uusi, vaan salaliittoteorioita on ollut varmaan yhtä kauan kuin on ollut ihmisiäkin. Tokihan ne nyt sitten meidän tässä nettiympäristössä niin leviää huomattavasti nopeammin kuin mitä tapahtui joskus muutamia vuosikymmeniä sitten.

Toimittaja Aapo Jääskeläinen

Minkälaiset ihmiset näihin salaliittoteorioihin tyypillisesti uskoo vai onko se niin että niihin uskoo vähän kaikenlaiset ihmiset?

Tutkija Elina Tolonen

No oikeastaan voi ajatella, että me kaikki ollaan tietyissä mielessä alttiita salaliittoteoreettiselle ajattelulle, että hyvin paljon ne liittyy tällaisiin ihmisen niinku kognitiivisiin ajatusvinoumiin, mitkä tukee niitten syntyä et ei voi jotenkin ajatella tai osoittaa sellaista ryhmää, joka olisi erityisesti altis ja toista ryhmää, joka ei missään tilanteessa olisi altis. Että voi ajatella että me kaikki ollaan alttiita, mutta sitten on sellaiset tietyt niinku tilanteet, jotka erityisesti vielä voi tehdä ihmisestä alttiita. Esimerkiksi just tällaiset kriisitilanteet niinku koronapandemia, jolloin ihmiset kokee olevansa uhattuja, jolloin tulee sellainen olo, että jotenkin tää ympäröivä yhteiskunta ei oo hallinnassa. Sitten on tehty paljon sellaista yhteiskunnallista tutkimusta myös, joka liittyy jollain tapaa ihmisiin, jotka on osattomia, jotka kokee osattomuutta yhteiskunnassa, että heidän parissaan tällaisen ajattelun on todettu olevan sitten suosittua ja se ei ole aina välttämättä ollut edes vailla perusteitakaan. Ehkä tässä, kun puhutaan salaliittoteorioista, niin olisi hyvä välttää sen kaltaista ajatusta just et ne olisi tällaisia niinku foliohattuhörhöjä, jotka vailla mitään perusteita keksii tällaisia kummallisia teorioita, vaan niissä voi olla taustalla myös ihan perusteltuakin kritiikkiä.

Toimittaja Aapo Jääskeläinen

No suomessa on perinteisesti ollut aika korkea luotto viranomaisiin ja mediaan. Turun yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan 86 % suomalaisistakin uskoo tällä hetkellä johonkin salaliittoteoriaan. Niin miksi suomessakin on näin korkea tää usko salaliittoteorioihin?

Tutkija Elina Tolonen

No teoriathan voi olla ihan valtavan erilaisia. Mä voisin kuvitella, että toi prosenttiluku voisi olla vieläkin suurempi, jos me vielä tarkasteltaisiin silleen hienovaraisemmin sellaista salaliittoajattelua, joka helposti pujahtaa ihmisten puheisiin. Esimerkiksi muutama vuosi sitten kiinnitin huomiota siihen, kun oli vielä Sanna Marinin hallitus voimassa ja seurasin nettikeskusteluja siitä ja ihmiset oli tai jotkut ihmiset esitti sen kaltaisia ajatuksia, että se Sanna Mariniin kohdistunut kritiikki, joka liittyi näihin tiettyihin kohuihin, olisi ollut tarkoituksella tiettyjen mediatalojen omistajien masinoimaa.

Toimittaja Aapo Jääskeläinen

No tossa sivusitkin salaliittoteoriaa liittyen mediaan, niin suomessa uskotuimmat salaliittoteoriat liittyy usein mediaan ja toimittajiin. Niin Elina Tolonen, miksi valtamedia joutuu suomessa just usein salaliittosyytösten kohteeksi?

Tutkija Elina Tolonen

Varmaan sen takia media joutuu usein sille syytettyjen penkille, että se jollain tavalla samaistetaan eliitteihin. Elikkä ajatellaan, että toimittajat on jollain tavalla sitten koplautuneita, on osa sitä vallankäyttäjien ikään kuin porukkaa. Joko sillä tavalla, että se suoraan toimii tän valtaeliitin piikkiin tai sitten just esimerkiksi niinku tuossa Marinin esimerkissä, että ajatellaan että pyrkii sitten horjuttamaan jotain tiettyä poliittista fraktiota, että se sellainen ajatus siitä, että media on eliittiä, niin se on varmaan kuitenkin aika sellainen vahva ajatus suomessa. Eikä se tietenkään, jos ajattelee että aika paljon toimittajat, he on korkeasti koulutettuja ja he on keskiluokkaisi, he pyörii siinä niissä samoissa vallankäyttäjien piireissä. Piirit on pieniä, ihmiset tuntee toisiansa. Mä luulen että sellaisista asioista tulee se epäluulo mikä liittyy sitten niinku toimittajien ammattikuntaan.

Toimittaja Aapo Jääskeläinen

No välillä nää teorit on aika korkealentoisia ja jopa huvittavia, niin viimeisenä mä haluaisin kysyä, että pitääkö salaliittoteorit silti ottaa vakavasti ja miksi?

Tutkija Elina Tolonen

Kyllä ne ilmiönä kannattaa ottaa vakavasti, koska niille on tietenkin helppo naureskella just tällaiselle, ihan jotenkin semmoiselle teorioille, jotka itsestä tuntuu, että ne ei voi lainkaan pitää paikkaansa. Mutta se on todettu tutkimuksissa, että ensinnäkin yhteen salaliittoteoriaan uskova alkaa helpommin uskoa seuraavaan salaliittoteoriaan. Elikkä siitä saattaa muodostua käyttäjille tämmöinen kokonainen maailmankatsomus, jossa sitten aletaan kyseenalaistaa niin tiedettä, historiankirjoitusta, kaikkia tällaisia vakiintuneita tietolähteitä hyvin laajasti ja silloinhan ihmiset niinku joutuu marginaaliin. Aika paljon kaikenlaisen yhteiskunnallisen osallistumisen ulkopuolelle, niiden väylien ulkopuolelle mitä on tarjolla ja mitä enemmän sitten tällaisia ihmisiä on niin, kyllähän meillä on esimerkkejä, Yhdysvalloista etenkin on esimerkkejä siitä, että nehän voi niinku kanavoitua ihan poliittiseksi väkivallaksi, niillä voidaan masinoida ihmisiä, vedota heidän tunteisiin voimakkaasti ja näin pois päin, että vaikka tietyt teorit voisi tuntua, että kuka tähän voisi uskoa tai että niillä ei ole mitään tekemistä tän todellisuuden kanssa, niin ilmiönä ne on kuitenkin vakavasti otettavia.

Tämä on radiomoreeni.